

Түбүктөл
республикалык
БИБЛИОТЕКА
ж. А. С. Пушкина

Юрий Владимирович АНДРОПОВ

Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-ниң Дээди
Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 38 (12428)

1984 чылдың февраль 13, понедельник

1925 чылда
үндүрүлгөсү

Өртөз 3 көп.

Ю. В. АНДРОПОВ-БИЛЕ МОСКВАДА ЧАРЛЫШКЫН ЁЗУЛАЛЫ

Москва ханы кажыдала
шинчиле. Шөлдөргө бол-
гаш кудумчуларда кажы-
дала кожааларыг кызыл
туктары халайты аскылаан.
Юрий Владимирович Андро-
пов-биле москвалыктарны
чарлыг турары ол.

Февраль 12-де эртеден
бээр найысылалдың райо-
нарından чымгаш кижилер-
ниң чыскаалы Колонналыг
залда мөчээни кижиниң ма-
га-бодун салган хааржакты тур-
гускан Эвилелерде бажыңчы-
че чоруп турган.

Заводтарның болгаш фаб-
рикаларның ажилчылары
база алаан-хажыдала, ал-
бан черлериниң болгаш эр-
тем-шинчилел институттары-
ның эртемнин болгаш кул-
тураның ажилдакчылары,
шериг албанылар, хову-
шөлдөргө болгаш ферма-
ларның ажил-инжилери,
сургуул аныктар ханы ка-
жыдаладыг эрлп турган.
Партияның болгаш чоңуң
чаңгыс эвиниң улам ынай
быжыгышкыны, сайыраң-
гай социализм нигителди-
ниң улам ыңайгы хөгжүдө-
ни, чоңуң чаагай чорутууң
өзүдө, бистин Төрөң чур-
тувустун экономиктиг бол-
гаш камгалаары күчүзүң
быжыгыры оң ады-биле ту-
душ холбашкан кижине ха-
ны хундүлгөдү илердир
дээ, олар келген.

Колонналыг залга ол хүн
эң баштай Кызыл Пресия
районун ажилчы чоңнары
эрткен. Ол район бодунуң
революсчу болгаш күш-
ажылчы чаңчылыгы-биле
алдарлыг. Ленинниң өзүнчү
удуртукчузун, чалбыш-
тыг патриотун, тайбың бо-
гаш социализм дээш мога
чок демиселчин дугайын
Кызыл Пресия кажаңдаа ут-
пас.

Бистин ажил-шүжүү-
вусту дамчыдытар сөстөр
чөлдө тывылбас — деп,
«Трехгорная мануфактура»
комбинаттың слесарь-септе-
чи Г. П. Козлов чугаала-
ды. — Юрий Владимирович
Андроповтун амыдыралы —
партияның болгаш чоңуң
эрге-ажыктарына, Ленинниң
өндүрүлгү хөргөзгө кызыл-
дан чок бараан болушукчу-
нун үлгөргө, ол боду-
гун күжүн, билгелерин,
амыдыралы-улу дуржулга-

зын партияның политиказын
хажыг чок боттандыраары-
га, ленинчи идеяларын тий-
лелгези дээш демиселге ба-
раалаткан. СЭКП Төп Ко-
митетиниң, ССРЭ-ниң Дээди
Совединиң Президиумунуң,
ССРЭ-ниң Министрлер Чө-
вүлелиниң Коммунист пар-
тияга, совет улуска Кыгый-
рын чаңгыс эл-сепкилди
дептин тур бис. Ында бис-
тин боталдарымыс болгаш
күзөлдөргө илереттинген.
Партияның болгаш чоңуң
чаңгыс эви бистин күжү-
вустун үндөзүн бооп келген
болгаш ындаг бооп артар-
даа.

Хааржакты салган бед-
гөштүң чанында, Колонна-
лыг залдың ханаларын дур-
гаар, Эвилелерде бажыңчы-
фойеде — чус-чус венок-
тар. Оларның аразында —
Ставрополь крайының, Со-
вет-Осетин АССР-ниң, Карел
АССР-ниң, Ярославль об-
ластың коммунисттеринден
болгаш ажилчы чоңнары-
дан веноктар. Амыдыралы
өрүңүн эргез ол черлер-
биле холбашкан болгаш олар
Юрий Владимирович Андро-
повту эки билир.

Чыскаалган кижилерниң
шуугуң соксаат чок. Аңгы-
аңгы хар-назылыг, салым-
чөлдүг, мергендилг кижилер
Колонналыг залче шуу-
жуп-ла, шуужуп-ла турган.
Оларның кижин бүрүзүң
Юрий Владимирович Андро-
пов эрлп болгаш чок.
— Ю. В. Андроповтун
амыдыралы долу бүрүң-
биле совет улуска, коммунизм-
ниң өндүрүлгү хөргөзгө ба-
раалаттыган — деп, ЗИЛ
заводтун цех начальниги
Н. И. Быхов чугаалады. —
СЭКП-ниң XXVI съездин-
ниң, СЭКП ТК-ның оң
соондагы Пленумарының
шлтирлериниң амыдыралы-
га хажыг чок боттанышкы-
ны дээш партияның быжыг
угланышкыны москвалы-
ктар, бүгү совет кижилер дег,
Юрий Владимировичниң
мога-шылга чок ажил-чору-
дугаа-биле холбал көрүп
келген. Чоңуң эрге-ажык-
тарын ол ханы биңип, бодол
чорган. Ыбак Төрөң чурту-
вустун, чектелешкини
дээш эрге-шудуругу күш-ажы-
лымыс — Ю. В. Андроповка
эң эки тураскаал ол болур.
— Юрий Владимирович
совет эртемниң хөгжүдөзүн-

че донтаамал кичээгенин
салып чорган — деп, ССРЭ-
ниң Курстандарттың Бүгү-
эвилел эртем-шинчилел ин-
ститудунуң ажилдакчысы,
биология эртемнериниң кан-
дидаты В. С. Лекарев чугаа-
лады. — Бышкан социализм
ни сайыраңгайжыдарының,
эртем-техниктиг депшилген
дүргөдөдириниң талазы-биле
партияның болгаш Совет кү-
рүнениң угланышкыны
ажылдап кылдырыга оң
ролю үнелп четпес улуг.

Социалист Күш-ажылдың
Маалыры композитор Т. Н.
Хренников бодунуң ботала-
рын чугаалады.

Кыска хуусааның дур-
гузунда Юрий Владимирович
чуртка, чоңга кайы хирепи
кылганын ол ам чок апарган-
да кижин улам ыңайгы-
бил кээр-дир. Сагылга-
чуртунуң быжыгыларынче угла-
нышкыны ажилчы чоңнары-
ның эрге-ажыктары база
негедде-хөргөлдөргө дээш
быштыган турган. Бистер,
уран чүтүл ажилдакчылары,
Юрий Владимировичниң
бистерге, бистин ажилды-
ска улуг ичээгенин донтаа-
мал көрүп келген бис. Бис-
тин сорулгавыс болза совет
кижини — коммунизмниң
тургузукчузун алдарыткан
чугаалдарын тургузары бо-
лур.

Кажыдал аялгалары
үзүктөлбөй диниылып тур-
ган, үш минута болгаш-ла,
хундүлел танымыды солчуп
турар. Ю. В. Андроповтун
мага-бодун салган хааржак
чанында элчегин ССРЭ-ниң
Дээди Совединиң депутатта-
ры, эвилелешкен республи-
каларның Дээди Советтери-
ниң депутаттары, Социали-
ст Күш-ажылдың Маалы-
лары, бүдүрүлгө муракчы-
лары, космонавтылар, пар-
тия, совет болгаш хой-инити
организацияларның төлө-
декчилери элчегип эртти-
рип турган.

СЭКП-ниң болгаш Совет
күрүнениң тайбыңга ынак
ленинчи даштыгы политика-
зын боттандыраарына Ю. В.
Андропов хой күштү берип
чорган.

Тайбың—бистин кай-
гамчыг улуг планарымыс-
ты күсөдиринге эң кол не-
гедде — деп, геолог Г. М.

Хабалов чугаалады. — Юрий
Владимирович Андропов Ме-
дегледеринге болгаш өске-
даа чугааларына бүгү-ни-
ти тайбыңы болгаш улустар
аразында аймыл чок чорук-
ту быжыгыларынче угланган
партияның эң чутуга боттун
инициативаларын берген бо-
лгаш олар дээш иденкейлиг
туржуп чорган.

Москва чогууң тараа
шөлдөргө болгаш ферма-
ларның ажил-инжилери
залче кирип келген. ССРЭ-
ниң Аш-чөм программанын
боттандыраарына Ю. В. Ан-
дропов хойун кылган, олар
дээрге, оңу амыдыралда
дорт күсөдир турар кижилер
— механизаторлар,
сааччылар, шөлдөргө
ажылдакчылары-дыр.

Совет Чесектиг Күштер-
ниң дайышчылары мыт-
шын чок, кажыдала ёзула-
лы кылды, эрлп турган.
Колонналарда — сол-
даттар, ужудукчулар, даай-
жылар, учалишелер курсан-
тылары, академикларын
динчылары болгаш баш-
кылары.

М. В. Фрунзе аттыг ше-
ринг академиямын улуг
башкызы полковник Е. П.
Миленин мында дээш: Ю. В.
Андропов, ССРЭ-ниң Камга-
ла чөвүлелин баштап тур-
ган, ССРЭ-ниң Чесектиг
Күштерин улам хөгжүдери-
ниң дугайында донтаамал са-
гыш салып турган. Совет
дайышчылар, бистер Төрөң
чуртувустун камгалаары кү-
чүшүдалын кезаде чогуур
депшелге тургузарын бүзүр-
дип тур бис.

Бүгү Русьтун патриархы
Имен болгаш орус право-
слав хүрээ-хинитин дээди
шажын-чүдүлгезиниң өске-
даа төрөдөкчилери Ю. В.
Андроповтун чырыткылыг
тураскаалын сактып, кажы-
далды ижереткенер.

Совет кижилерниң ханы
кажыдалын илердип, Ада-
чуртун чедишкенин кы-
зымачы күш-ажылы-биле
улуттарыны дугайын
дындап турар дыка хой
салыг телеграммалар бол-
ган чагаатар бо хүндөргө
партия Топ Комитетинде,
ССРЭ-ниң Дээди Совединде,
Президиумунда, ССРЭ-ниң

Министрлер Чөвүлелинде,
массалыг информация черле-
ринде кээп турар.

«Менээ, бүдүрүлгө му-
ракчызым, бистин чурттуң
улуг оглунуң амыдыралы
болгаш ажил-чорудугаа
партияның, улустун хөргө-
згө кызыгаар чокка бараан
болурунун үлгөргө-чизээ
бооп турган — деп, Октябрь
Революцияны өрденниң На-
дежда Еттеуэт Магадан об-
ластан биңгези. — Мен, бүгү
совет кижилер-биле бир де-
мей, бистин чурттуң эконо-
миктиг болгаш камгалаары
күчүшүдалын улам быжыг-
лаарына күжүмү харам-
наймай, бодумуң бүгү би-
лимни болгаш дуржулга-
ны партияның болгаш казан-
гы шлтирлерин амыды-
ралга боттандыраарына,
планары болгаш социали-
ст хөгжүдөргө күсөдир-
динге бээр мен».

Даниленков өг-бүдө-
ниң Одессадан телеграфта-
ны болза: «Бистин бүгү
бүдөзүс улуг ленинчи Юрий
Владимирович Андроповтун
мөчээниң дугайын дин-
чааш, чүрөктүн ханымыдан
кажыдала тур бис. Бистер,
бүгү совет улус-биле бир
дөмей, бүгү делегей кыры-
га тайбың дээш демисел
келген кижиниң ову-хев-
рин боттарымыс чүрөктө-
виске кезээ-мөңгөдө када-
лаар бис».

Москвалың ажилчы чо-
нары Юрий Владимирович-
биле орай дүңгө чедир ба-
йырлажып турган. Комму-
нист партияга, бистин кү-
жүвөзүс, совет кижин бүрү-
зүңгө чидирг дыка улуг.
Бо ханы кажыдалдыг хүн-
неринде Совет Эвилелиниң
ажылчы чоңнары партия-
ның ленинчи Топ Комите-
тин, СЭКП ТК-ның Полит-
бюрозун долгандыр улам
сырый каттыжып турар.
Коммунист партияның
болгаш совет улустун бузул-
бас чаңгыс эви — бистин
инициалдыг күжүнүн бол-
гаш күчүшүдалының үндө-
зин болур.

(СЭТА).

Ленинчи партияның болгаш Совет
күрүнениң шылгараңгай ажилдакчызы —
Юрий Владимирович Андроповтун
мөчээни-биле холбаштыр Совет
Эвилелиниң ажилчы чоңнары, делегейиниң
депшилгелиг бүгү хөй-ниитизи
ханы кажыдалын илергейлеп турар

СӨЗҮВҮС БЫЖЫГ

СЭКП ТК-ның Чингине
секретары, ССРЭ-ниң Дээди
Совединиң Президиумунуң
Даргазы Ю. В. Андроповтун
мөчээни Коммунист пар-
тияга, бүгү совет кижилерге
аар чидирг, кажыдал.
Ол кажыдалдыг бүгү совет
кижилер дегте үлгөргө ту-
рар.

Бистин партияның
болгаш Совет күрүнениң
шылгараңгай ажилдакчысы,
Төрөң чурттуң чалбыш-
тыг патриоту, коммунизм,
Чер кырыга быжыг тайбың
дээш могай чок демисел
Ю. В. Андропов бистерге,
совет бодун ажилчынарга
чок болгаш өтөм үнелг.

Партияның XXVI съез-
диниң шлтирлерин амыды-
ралга боттандыраарына, То-
рөң чурттуң экономиктиг
болгаш камгала күчүзүң
быжыгыларынче, партияның,
күрүнениң болгаш чурт-
ажылдыг сагылга-чоруду-
мын быжыгыларынче, тайбыш
камгалаарынче совет чоңу

ол ыңайгыр чорган. Пар-
тияның бо угланышкыны
совет кижилерниң амыды-
рал-чуртталганын чаагай
чоруту улам бедиринче үт-
ланган. Ол — бөгүн чурт-
талгавыстан келген. Оңу бис-
тер, совет кижилер үрө-
нелдиг ажил-хөргөзгө-биле
улам быжыгыларын күзө-
дүрүп бис. Совет кижилер-
ниң тура-соруу черде ы-
дыг-даа. Ычанган кажы-
далдыг бо хүндөргө Комму-
нист партиямыс, СЭКП
ТК-ның Политбюрозуң дол-
гандыр улам сырый кат-
тыжып, улам эки, бедик боду-
рукчулуг ажилдаарын күзө-
дүрүп турар бис.

СЭКП ТК-ның декабрь
(1983 ч.) Пленумунга Ю. В.
Андропов мында дээш:
«Күш-ажылдың бүдүрү-
лүгү, пландан ажыг 1 хуу
бедирин болгаш продук-
цияны бот-тосон 0,5 хуу
немей чингедирин чедип
алыр. Оңу планга немен-

тир партияның неменде
даалагы кылдыр көөр хө-
рек». Сүт-Хөл райо-
нда «Октябрь 30 чыды» сол-
хотун ажил-инжилери бо
чылдың социалист хөгжү-
дөргө алып турар, партияны
ол аалагын удурту-
га болдургай. Бөгүнү ажил-
чымыс ол ёзууга тургу-
зуган, Советтун хойжула-
ры көрдүгөн хөгжүдөргө-
нөмөй ол даалганы база
алтылаан.

Недээни ишчилериниң
мурунда чутуга кампа-
ни — нитиниң малының кыш-
тагышкыны чоруп турар.
Малдың чаш төлүн чидирг
чок камгалап алыр дээш
жыдымак ажил-инжилерин
жыдымак хайнышкыны.
Кыштагышкыны үрө-
нелдиг эртирп, малдың
баш санын чидирг чок кам-
галаарын дорт күзө-
лөргө кылдыр гапар чурт бис.

Хойку, ССРЭ-ниң Дээди
Совединиң депутат.

ЧЫРЫТКЫЛЫГ ТУРАСКААЛЫНГА

Кызылдың № 14 шко-
лаың башкылар болгаш өө-
ренишчилер коллектив
СЭКП Топ Комитетиниң
Чингине секретары, ССРЭ-
ниң Дээди Совединиң Пре-
зидиумунуң Даргазы Юрий
Владимирович Андроповтун
чырыткылыг тураскаалына
кажыдала ёзулалыңын иш-
тирлелде тыглып келген.

Коммунист партиямыс,
бүгү чуртувуса таарыш-
кан аар чидирг — Юрий
Владимирович Андропов-
тун мөчээни-биле холбаштыр
ханы кажыдалымыс шко-
лаың башкылары, бүгү өө-
ренишчилери илергейте-
шкан, СЭКП Топ Комите-
тин, Коммунист партияны
долгандыр улам сырый кат-

тыжып, өзүп орап салгалга
быжыг билгелерин бээрине
бүгү күжүвүстү, энергиясы-
ты харам чокка бээрин ху-
лээгин бис.

Школада партия эге ор-
ганизацияның секретары
М. В. Полежаева Коммуни-
ст партияга, совет улуска
Кыгыйргы тавыштырган.

Партияның XXVI съез-
диниң, СЭКП Топ Комите-
тиниң ноябрь (1982 ч.)
нонь болгаш декабрь
(1983 ч.) Пленумарының
шлтирлеринде улус өө-
ренишчилер мурунда сал-
галы чутуга сорулгаларын
боттандыраарына үлү-хуу-
вусту киңер дээш № 14
школаның башкылар кол-

лектив кызымак ажилдап
турар. Нити билд болгаш
профессионал школарны
реформазыңын кол утла-
нышкынынарында талазы-
биле СЭКП Топ Комите-
тин төлөвилелде айткы-
ны — улус чырыдышкы-
нында башкының ажилын
бедир-биле үнелгенин бистер-
ге, башкыларга бо хүндөргө
онзагы харыскага-биле
дыңгылып турар-дыр.

Л. ГАЛАКТИОНОВ,
Күш-ажылдың Кызыл Тук
өрдениң эдилекчиги, улус
өрдөргөдириниң тер-
ниң, № 14 школаның ди-
ректору.

КИЖИЗИГ КИЖИ

Ленинчи партияның бол-
гаш Совет күрүнениң шыл-
гараңгай ажилдакчысы, тай-
бың болгаш коммунизм дээш
могай чок демисел Юрий
Владимирович Андроповтун
чырык амыдыралы, хай-
нышкыны ажил-чорудугаа
бүгү совет улуска
үлгөргө-чизээ болур. Оңу те-
оретиктиг болгаш практиктиг
ажыл-чорудугаа бистин
чуртувустун политика, эконо-
мика болгаш культура та-
лазы-биле бүгү адыралын
бүрүң-биле хаара туруп тур-
ган. Совет чогаалчылар
Ю. В. Андроповтун ханы ут-
калыг мындыг сөстөрүн ка-
жаңдаа утпастар:

«Эртемни, культураны
байлактыдып, сайыраңгай
социализмниң нормалары-
ның болгаш принциптери-
ниң ёзузунга ажилчы чо-
нары кижилеринге дуза-
лап турар бүгү чүдүдери
партия дегил. — турар. Ол
уран чогаалчының ажилы-
ның хевирлерин болгаш
стилинге холгаарлааган, та-
ланчалары, оларның чо-
гаалык дилгирлигин
намыг болгаш хумгалыг
көрүп турар».

Юрий Владимировичниң
кижизиг аажы-чаңымын
дугайында мындыг чикети чу-
гаалап болур аас-кежиктиг

мен. Ычан РСФСР-ниң чо-
гаалчыларының съездин
Кремльдин Улут ордунга
болуп эрлп турган. Мен
ук съездиниң президиумунга
сөңгү каан чүвө. Делегат-
тар база бистер чогуур олу-
тагыска олуртканкыста,
президиумга эштер Ю. В.
Андропов, К. У. Черненко,
В. В. Гришин, П. Н. Деми-
чев, М. В. Заминин олар
чедип келди. Ю. В. Андро-
пов ыңчан СЭКП ТК-ның
секретары турган. Оңу
чарлар үзүндө Ю. В. Ан-
дропов болгаш өске-даа
удуртукчу эштер президи-
умда олурган бистер-биле хол-
тутуп, чүрөктүн ханымы-
дан чымы-биле мендилеш-
тир.

Чарлар сөзүзүрп турда,
президиум кежигунери
кажыдала өрлөдө чыгып,
улут залда делегаттарны
четелелеп олурары ында
телевизордан көрүп, бичин
манал турган бис. Ычан
Ю. В. Андропов баштаан
эштер база чедип келгич,
бистин Чогаалчылар эвиле-
линиң удуртукчулары-биле
чугаалажы бердилер. Анык
өскөниң Төрөң чуртуга
ынак кылдыр кижилер ду-
гайында чугаа чоруп турар.
Бистин 9-10 класс дооскан
аныктарымыс — бүгү чур-
тун дугайын эки билир бол-

задаа, төрөң районунуң, тө-
вөң совхозунуң болгаш кол-
хозуну төгүтүп, байла-
ның, ажилчылары дугайын
шөлдүг билбес боор дур деп,
Ю. В. Андропов чугаалап
турар.

Оңу Юрий Владимирович
чанында турган шүлүкчү
Егор Исавити көрүп кааш
(оңу чугаа чок-ла чогаал ду-
гайын сонугураар боор деп
бодан мен), кончуг кичээ-
гейлиг мында деп айттыды:
— Кадагыларның мадым
кандырды?

— Четтирдим, Юрий Вла-
димирович, сегип тур — деп,
шүлүкчү сүзөдөй аарак
харыскады.

Партияның болгаш күрү-
нениң ындаг улуг, чак чок
ажылды кылдып турар хире-
здө, кижилерин хуу амы-
дыралын сонугураар, оларны
кадагышкыны дугайын ба-
за бодол четтирп чорутар.
Юрий Владимирович ёзул-
да кижизиг кижи-дир дээр
эң ыңчан бодум көрүп, бү-
зүзөн мен.

Ол кижизиг кижиниң —
Юрий Владимирович Андро-
повтун дугайында чырыткы-
лыг тураскаал совет чогаал-
чыларын чүрөктөргө мөң-
ге артар.

К. КУДАЖЫ,
Тыва АССР-ниң алдарлыг
чогаалчысы.

